

De rijke geschiedenis van Polder Westzaan

Recreatie en ontspanning viert hoogtij rond de Polder Westzaan. Er wordt veel gefietst, gewandeld, paardgereden en gevaren met motorbootjes en kano's. En mochten we weer eens de ijzers onder kunnen binden dan liggen er verschillende door de KNSB erkende schaatsroutes zoals de Bannetocht, de Guisveldtocht en de Ronde om de Watertorentocht. Mensen genieten hier volop van het weidse landschap en delen die liefde met moerasvogels en de noordse woelmuis in de rietlanden, weidevogels op de dichtbevolkte graslanden en de bittervoorn en kleine modderkruiper in de wateren.

Polder Westzaan in de gemeente Zaanstad herbergt een bijzondere erfenis: brak laagveen. Een ecosysteem uit de tijd dat de Zuiderzee nog regelmatig het Noord-Hollandse veenweidegebied overstroemde. Ook werd af en toe brak (zoutig) water ingelaten in de polders. Zo is door de zee en door menselijk ingrijpen een gebied ontstaan dat overgangen laat zien, zowel ecologisch als historisch, tussen zoete en zoute milieus. Dat maakt dit gebied uniek in Nederland en Europa.

Er ligt veel geschiedenis in het van oorsprong agrarische cultuurlandschap. Het traditionele agrarisch beheer heeft het gebied gemaakt tot wat het nu is. Het onregelmatige en eeuwenoude verkavelingspatroon in smalle stroken herinnert aan de vroegere veenontginningen en is nog steeds goed herkenbaar. Ook de weteringen (door de mens gegraven watergangen in veengebieden) de Reef, de Gouw en de Watering zijn van grote historische waarde. Net als enkele locaties waar overblijfselen van bewoning uit de Late Middeleeuwen te vinden zijn.

Tegenwoordig is de landbouw onlosmakelijk verbonden met natuurbeheer. De meeste agrarische percelen zijn weidevogelbeheergebieden waarvoor de boeren subsidie krijgen. Polder Westzaan is grofweg in te delen in moerasgebieden, weidegebieden en open water. Deze variatie zorgt voor veel verschillende natuurtypen. Onder meer de brakke rietruigten, veenmosrietlanden en brakke graslanden moeten extra aandacht krijgen om behouden te kunnen worden voor de toekomst.

Wat zijn de knelpunten?

De moerasnatuur in de veenweiden is afhankelijk van een natuurlijke verandering in plantengroei, waarbij de ene vegetatie overgaat in de andere (successiereeks). Deze begint bij het dichtgroeien van open water zodat land ontstaat (verlanding) en eindigt bij hoogveenbos. Tussentijdse stadia zijn ruigten (kruidachtige vegetaties) en zomen (de randen van een natuurgebied), bloemrijk veenmosrietland en vochtige heide. Voor een grote biodiversiteit moeten al deze stadia aanwezig zijn. Polder Westzaan is uniek om de vele verschillende ontwikkelingsstadia van verlanding.

Goede waterkwaliteit is van cruciaal belang, want het ontstaan van nieuwe verlandingen is hiervan afhankelijk. De kwaliteit is op dit moment echter verre van ideaal. Als er niets gedaan wordt, kan dit op termijn het einde van het veenweidelandschap betekenen en verandert het hele gebied in bos.

Neerdalend stikstof uit industrie, landbouw en verkeer en bemesting van de graslanden door boeren in de omgeving van veenmosrietland hebben een negatieve invloed op de waterkwaliteit en versnellen ook nog eens de successiereeks. Door stikstof en mest wordt het water te voedselrijk. Er is bovendien een gebrek aan brak water dat het veenweidelandschap bereikt. Karakteristieke brakwatersoorten als echt lepelblad en heemst gaan daarom zeer sterk achteruit. Ook door schommelingen van het waterpeil komt de waterkwaliteit onder druk te staan.

Een ander knelpunt is dat het beheer van dit natuurreserveaat steeds meer geld kost. Voor de meest natte gebieden wordt gevreesd dat de boeren die agrarisch beheer uitvoeren, bijvoorbeeld door later te maaien om broedende weidevogels te beschermen, geen opvolgers kunnen vinden om het landschap mede te onderhouden. De langgerekte door water omringde kavels lenen zich namelijk niet goed voor het runnen van een boerenbedrijf. Ze zijn te groot, daardoor vaak lastig bereikbaar - met name met melkvee - en moeilijk te bewerken. Resultaat: minder onderhoud waardoor de natuurterreinen verruigen door struiken en bomen. Dit vormt een knelpunt voor de weidevogels en voor het behoud van veenmosrietland en vochtige heide. Maar niet alleen de natuur- en landschapsbeheerders zien de kosten stijgen. Ook de kosten van het waterbeheer worden steeds hoger, omdat de bodem steeds verder daalt en er meer peilverschillen ontstaan die moeten worden opgelost.

Welke maatregelen zijn nodig?

Het is mede de taak van de provincie Noord-Holland om dit waardevolle cultuurlandschap als geheel te beschermen. Om het gebied duurzaam te kunnen behouden voor de toekomst moet worden ingezet op behoud van veenmosrietland en hoogveenbos en uitbreiding en behoud van ruigten en zomen en vochtige heide. Zo blijft de polder Westzaan aantrekkelijk als leefgebied voor vogels en andere bijzondere dier- en insectensoorten. Hiervoor zijn naast het huidige beheer extra maatregelen nodig voor het behoud van ruigten en zomen, veenmosrietland en vochtige heide.

Verbeteren waterkwaliteit

Het is niet op voorhand duidelijk welke maatregelen het meest (kosten)effectief zijn om de waterkwaliteit te verbeteren. Er wordt daarom onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor verbetering van de waterkwaliteit. Gekeken wordt naar het verminderen van het bemesten van de graslanden in de omgeving in combinatie met het hydrologisch isoleren van bepaalde gebieden. Dit laatste houdt in dat het water van zwaarder bemeste gebieden en minder bemeste gebieden van elkaar worden gescheiden. In het Guisveld en Westzijderveld zijn delen al geïsoleerd. Aanvullend wordt in het Westzijderveld een deel hydrologisch geïsoleerd. Ook wordt onderzocht of het instellen van periodes waarin het uitrijden van mest niet is toegestaan zinvol is en of er verschil is tussen het gebruik van drijfmest of natte mest.

Dit onderzoeksproject wordt voor alle vier de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden in Laag Holland gezamenlijk uitgevoerd. Dit zijn Eilandspolder, Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder, Polder Westzaan en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske.

In Polder Westzaan loopt ook het project Brak is Bijzonder, omdat dit gebied de beste mogelijkheden biedt voor behoud en uitbreiding van brakke veennatuur in Nederland. Gedeputeerde Staten hebben besloten om een gedeelte, het Guisveld en het Euverenweggebied, van de Polder Westzaan actief te verbrakken. Het verbrakken gebeurt door licht zout water uit het Noordzeekanaal de polder in te laten. Hoe dit precies moet gaan gebeuren wordt uitgezocht.

Ruigten en zomen

Het verbrakken van het water heeft een positieve invloed op de ruigten en zomen. Hierdoor kan naast behoud ook het oppervlakte toenemen.

Veenmosrietland

Veenmosrietland komt alleen voor in laagveenmoerassen en veenweidegebieden. In de veenweide komt veenmosrietland vaak voor in linten langs sloten en is het rijk aan veenmossen, ronde zonedauw, orchideeën en varens. Veenmosrietland kan niet voor altijd op dezelfde plek behouden blijven. Het verdwijnt van nature doordat het via een natuurlijk proces overgaat in vochtige heide. Maar nieuwe aangroei van veenmosrietland is niet vanzelfsprekend meer door onder meer een teveel aan stikstof dat neerdaalt. Om de afname van veenmosrietland te compenseren wordt 2 hectare nieuw veenmosrietland ontwikkeld uit bloemrijk rietland en 2 hectare uit open water door nieuwvorming van land mogelijk te maken. Dit laatste gebeurt ook door nieuwe petgaten te graven die zich vullen met water waarin veenmosrietland zich opnieuw kan ontwikkelen.

Door te plaggen (het verwijderen van de bovenste bodemlaag vol voedingsstoffen) en gericht bomen en struiken te verwijderen krijgt het veenmosrietland de kans zich te herstellen. Deze maatregelen bevorderen ook de kwaliteit en het herstel van overjarig riet waarin moerasvogels en andere dieren zich graag verschuilen.

Vochtige heide

Omdat vochtige heide in de successiereeks volgt na veenmosrietland zijn alle maatregelen voor veenmosrietland ook gunstig voor vochtige heide. De extra maatregel die nodig is voor behoud en uitbreiding van vochtige heide is het verwijderen van gebiedsvreemde vegetatie zoals appelbes, braam en berk.

Invloed op de omgeving

Bestaande activiteiten in de omgeving zoals recreatie kunnen gewoon doorgaan. Deze activiteiten hebben in de huidige vorm geen negatieve invloed op het natuurgebied. Voor landbouw worden plaatselijk maatregelen genomen om de gevolgen van bemesting te beperken.

De te nemen beheermaatregelen hebben geen nadelig effect op de activiteiten die in en rondom het veenweidegebied plaatsvinden.

Bekijk hier het hele [beheerplan](#)